

MLADÁ
FRONTA

Johannes
Urzidil
Pražský
triptych
Povídky

Přeložila Božena Koseková

K vydání tohoto díla
přispěla nadace
INTER NATIONES, Bonn.

Die Herausgabe dieses Werkes
wurde aus Mitteln
von INTER NATIONES,
Bonn, gefördert.

Copyright © by Langen Müller in der F. A. Herbig
Verlagsbuchhandlung GmbH, München
Translation © Božena Koseková, 1997
Epilogue © Ingeborg Fialová-Fürstová, 1997

(7)

Predella
R E L I É F
M Ě S T A

Vysoko nad Prahou, v gotickém chrámu sv. Víta, visí mezi dvěma pilíři kněžiště veliký, ve dřevě vyřezávaný obraz, který představuje útěk Zimního krále. Král doprovázen jízdní družinou chvátá pryč po Karlově mostě, již tenkrát starobylém, a hanebně tu zanechává císařskému vítězi zimní trůn a nejistou korunu. Už jako kluk jsem vždycky tuto řezbu dychtivě pozoroval, nikoli snad kvůli oné historické, teatrálně zobrazené události, ale především proto, jak živě na mě působil obraz návrší a hradu, domů, řeky a mostu, střech, štítů, kupolí a věží. Na úzké ploše žilkovaté, stářím zahnědlé dřevěné desky se tu stěsnalo rozlehlé město, jehož barokními ulicemi, proplétajícími se mezi paláci velkých českých pánů a měšťanskými domy s pestrými domovními znameními, šplhal kluk až nahoru na hradní náměstí a k dómu. Mohl jsem to město prožívat jako jednotu, téměř jako by to byla jedna osoba – docela bez ohledu na dramatický průběh útěku na mostě –, a mohl jsem si přisnít i to, co na reliéfu nebylo. Chlapecké sny jsou tvůrčí. To město mi vystavěly ony a stavěly je jako umělecký tvar.

Vzrušující události jako onen králův útěk nebyly v dějinách města ničím neobvyklým. Město je nejen vždy přežilo, ale zdálo se, že je přímo k životu potřebuje. O císařské Vídni se tvrdilo, že je příjemná, avšak královské a císařské město Praha takové určitě nebylo, ani zvenčí, ani uvnitř; bylo sršaté, urputné, bojovné a hrozné. Žít v něm mohlo být

podivuhodně napínavé a vzrušující, ale nikoli příjemné. Od té doby, kdy mytická kněžna Libuše věštila z Vyšehradu, strmícím nad Vltavou, budoucí slávu Prahy, byly tu doma boj a svár, drsné rozdíly mezi nepoddajnými, násilnými a homérskými vladyky z počátku české historie, jak je líčí Stifter ve „Vítkovi“, záludné rozepře mezi Čechy a Němci, počínající už v době přemyslovských panovníků, tíživý útlak židovské obce, která v Praze opatrovala své svatostánky už od desátého století, prudký a krvavý spor o víru mezi husity a papeženci, náboženské zmatky a feudální války mezi českými stavvy, trýznění a pronásledování zbožných českých bratří dokonce od krále z jejich vlastního národa, a pokud paměť jednotlivce i paměť národů sahala, nepřetržitý boj s císařem, boj se zdejšími německými usedlíky i sousedy, vzájemné bezpráví, a nepochybně bez východiska.

Chlapec pátral v dějepisných knihách a znepokojovalo ho to. „Protestantští čeští vzbouřenci svrhli oba katolické císařské místodržitele hrabata Martinice a Slavatu včetně tajného písaře Fabricia z okna do hradního příkopu.“ Tak to stálo v učebnici dějepisu. Nebylo jen zcela jasné, zda se „včetně“ vztahovalo na tajného písaře, nebo na hrabata. Ale přece jen to vypadalo, že tím vedlejším byl písař. Ať tak či tak, onou událostí začala třicetiletá válka nebo alespoň její předehra, která vedla přímo ke katastrofě a k žalostnému útěku onoho krátkodobého Zimního krále.

Ale ono „včetně“ chlapce zaměstnávat nepřesnávalo. Jako by patřilo k nepostradatelným pomocným slovům určitého pojetí dějin i života, stejně jako slovo „toliko“. „Když se časně ráno probořil

Karlův most, nebyl nikdo zraněn. Toliko jeden pekařský uředník, který roznášel housky, spadl do řeky a utonul.“ Tak zněla zpráva v novinách. Tajní písaři a pekařští uředníci existovali „včetně“, byli „nikdo“ a „toliko“ umřeli. Ale i po třicetileté válce – a nejen v souvislosti se sociální syntaxí – nacházely jak v zemi, tak v hlavním městě svou jedovatou potravu nenávist a svár. Češi a Němci si navzájem ubližovali, ti i oni ubližovali židům, císařská šlechta neměla valné mínění o všech dohromady, ovšem Češi si jí také příliš nepovažovali a při vši ponížnosti – nebo právě kvůli ní – ji z plna srdce nenáviděli. Přirozeně že se vždycky vyskytovaly výjimky, ale kdo se jimi zabývá přespříliš, klade správné akcenty jinam.

Jak tedy nemělo toto město při tolika rozporech působit sršatě, urputně a hrozivě i svou architekturou a celou tvářností? Vybouřily se tu příliš rozdílné temperamenty. A přestože se po ulicích linula vůně dobrého silného piva a uzenin, zahalovala všechno mračna mýtů, v okolí Staronové synagogy se v noci pachtil Golem, uprostřed starého židovského hřbitova sídlil rabbi Löw v kruhu svých třiatřiceti oblíbených žáků, pohřbených kolem něho, z krypty v Týnském chrámu vyhlížel zlatý nos Tychoha de Brahe, ve Zlaté uličce za hradem se ozýval šepot z přízračných domků alchymistů, ve kterých Faustové rudolfínské renesance zaklínali zlato i duchy – i Kafka tu zaklínal své duchy a jezdce na uhláku –, ve věži hladomorny hrál na housle nebo s vlastnoručně vyrobenými kartami Dalibor – kastelán stále ještě ukazoval žaludské eso, namalované krví operního hrdiny –, u bosých karmelitánek se zachovalo neporušené tělo ctihodné Marie Elek-

ty stejně jako v katedrále jazyk svatého Jana Nepomuckého, nahore v loretánském klášteře se dal vidět podivuhodný, panenství ochraňující plnovous svaté Starosty a dole, v katakombách karmelitánek, císařský generál z třicetileté války don Maradas, známý ze Schillera a vysušený jako treska, přesně podle zásady: „Staří vojáci neumírají, pouze se proměňují v tresky.“ Vlny mýtu, dějin a přítomnosti se neustále prolínaly, nedaly se přesně rozeznat, člověk nikdy dobře nevěděl, s čím má právě co dělat, a ve vzrušené atmosféře se mohly nejběžnější předměty, nejběžnější záležitosti, ba dokonce pouhá slova každým okamžikem proměnit v nejsvětější statky, kvůli nimž si Češi a Němci navzájem rozbíjeli hlavy nebo dali co proto nějakému nebohému židovi.

Avšak chlapec měl štěstí, neboť nevyrůstal v blahobytné velkoburžoazní domácnosti a v příliš starostlivém rodinném kruhu s pokojskou a guvernantkou. A tak se leckams dostal, nikdo se o něj nestrchoval, sám si volil své klukovské přátele a nepřátele, kde chtěl, a bylo mu srdečně jedno, jestli mu míč proletěl českým, německým, židovským nebo rakouským šlechtickým oknem. „Já jsem *zanárodní*,“ říkal o sobě. *Za národy* – nikoli nad nimi nebo pod nimi – se dalo žít a toulat se po ulicích a v průchodech domů, dělat si v Městském parku bláznů z hlídače Kakice (jemuž propůjčily nesmrtelnost Werfelovy verše) a pak zmizet, nebo ošulit o krejcar „seslbábu“; nahore na Žižkově, kde kdysi slepý husitský hrdina rozprášil papežské a císařské vojsko, mohl vydabávat z omítky zazděné husitské koule, mohl se venku ve Stromovce účastnit „zanárodních“ atletických soutěží ve vrhu

koulí, skoku o tyči a běhu na sto yardů, přičemž nikdo z nás dobře nevěděl, jak je ten yard vlastně dlouhý. Parky patřily nám, klukům, nikoli dospělým, kteří tam chodili na směšné procházky nebo se tudy projížděli ve fiakrech, nám patřily plácky a ulice, dvory, vltavské ostrovy a mosty, zejména v zimě, když mrzlo jen praštělo, výběrčí mostného měli na ruku palčáky a nám činilo báječné potěšení, když jsme jim s tváří nevinátek podávali krejcar na natažené dlani, takže se s kletbami a proklínající Němce a židy museli usilovně namáhat, aby si mohli rukou v neohrabané, široké a tlusté rukavici tu maličkou minci vzít.

Chlapec tedy rozhodně nebyl žádný „malý lord“ dokonalých mravů, který nic netuší o světě a dřepí doma nad úkoly, ale byl to kluk z ulice, Tom Sawyer a Huck Finn. Věděl jsem, jak žijí lidé a děti nahore na Žižkově nebo v Košířích, co jedí, pokud mají co jíst, a co by nejedli, i kdyby neměli k jídlu vůbec nic. Ovládal jsem obrovský arzenál slov, jimiž si nadávali a jejichž počet neustále tvůrčím způsobem rozmnožovali. Neboť jako materiál pro nadávky se dalo použít všechno živé i neživé, „symfonie“, „prezent“, „Maďar“, ba zdálo se, že skutečnou obsahovou kvalitou slova je možno správně posoudit teprve tehdy, je-li použitelné jako nadávka. Přes všechny tyto uličnické aktivity jsem měl ve škole kupodivu skoro vždycky samé jedničky, protože to, co k tomu bylo zapotřebí, jsem zvládl za chvíli a jen tak mimochodem, ne snad proto, že bych se chtěl něčemu naučit nebo měl pocit povinnosti, ale protože mi bylo mých učitelů a otce, který byl tehdy ještě vdovcem, líto a chtěl jsem jim udělat radost. Tak jsem už v pěti letech četl „Fliegende

Blätter“ a ověřoval si své dosud vágní představy o rodinném životě čtením rubrik „Ach, ty ženské!“ „Ach, ti muži!“ a „Ach, ty tchyně!“, když mi bylo šest, porazil jsem otce v šachu, v sedmi jsem sepsal článek o návštěvě arcivévody Františka Karla v Olomouci, za který jsem dostal cenu, a když mi bylo osm, pomáhal jsem otci při účetních uzávěrkách českých místních drah, které spravoval a které vedly z Kolína do Čerčan a z Heřmanova Městce do Borohrádku. A přesto přese všechno jsem byl zároveň nepolepšitelný kluk z ulice, který měl v jedné kapse kalhot celou mineralogickou sbírku a ve druhé zoologickou zahradu žabek nebo chroustů, kluk neustále připravený hodit po někom bouchací kuličku nebo ho postříkat vodní pistolí, živoucí pustý výsměch všem zásadám a zkušenostem školské pedagogiky, kluk, kterého by byl už jako docela malého Platón ověncil rounem a vyzval ho, aby si co možná nejrychleji vyhledal nějaké jiné město, kluk, od něhož mohli dospělí jako největší projev respektu očekávat leda lehké chápavé po-usmání.

Byl jsem odborníkem na trhy, kde se vždycky dalo hodně vidět a kde se toho také hodně dělo. Na Starém Městě byly Kotce s úzkými stánky plnými zbytků látek všech barev a vzorků a s nejnesmyslnějším použitým i nepoužitým harampádím pocházejícím z krachujících domácností a ze zkrachovalých obchodů, a obchodníci i kupující, plni vzájemné nedůvěry a pohrdlivého nepřátelství, na sebe velkohubě pokřikovali jako hrdinové Iliady před rozhodujícím soubojem. Poblíž byl Uhelný trh, kde se ovšem nenabízelo ke koupi uhlí, ale hlavně květiny, žádné přepychové, pouze dojemně prosté kvě-

tiny z českých venkovských zahrádek, rezedá a nevadlec, fialy a levkoje, muškáty a astry. Trhovkyně tam úradovaly ve stínu domu „U tří lvů“, v němž ještě kdysi bydlel Mozart. Odtud to měl jen pět minut pěšky do Stavovského divadla, kde na něho už velmi netrpělivě čekali hráči orchestru, neboť předehra k „Donu Giovannimu“ nebyla ještě ani dopsaná, a oni ji pak museli hrát z listu. A toto divadlo, spolu s Karlovou univerzitou, kterou založil vzrůstem malý, avšak veliký Karel IV., shlíželo na Ovocný trh, jeho košíky plné ovoce a jahod, v nichž zářila všechna lahoda z českých luhů a hájů a kde bylo cítit vůni českých lesů.

Ale nejkrásnější byl přece jenom vánoční trh na Staroměstském rynku, když tam v adventu vyrostly boudy a brzy je pokryl sníh, protože tenkrát ještě padal v Praze sníh v prosinci (později za republiky byl trh přeložen na Karlovo náměstí, které už nemělo tu atmosféru, a zima se urazila a sesílala už jen nejnutnější sníh až někdy v lednu nebo v únoru). Když jsem byl ještě malý, občas jsem se v tom městě vánočních bud na rynku ztratil. Ale to jsem věděl jen já, neboť jinak se o to nikdo nestaral. Jenom náhodou jsem pak zase narazil na otce a jeho kolegu, kteří se tam procházeli. Co všechno se tam dalo vidět! Stál tam Bulhar Duko Petkovič a prodával turecký med, který odsekal z velikého bloku malou sekýrkou. (Řekl jednou Willy Haas Franzi Werfelovi: „Dám ti zlatku, když mi uděláš rým na Duka Petkoviče.“) A pak tu bylo loutkové divadlo s královskými syny, zakletými princeznami a nepostradatelným Faustem, na nějž česky volal z obchodu střížným zbožím, který patřil Kafkovu otci Hermannu Kafkovi, strašný hlas:

*„Fauste, Fauste, co jsi to udělal,
že jsi svou duši ďáblu zaprodal?“*

Zázrak Vánoc se pak znásobil v boudách s pestrými, ručně vyřezávanými figurkami, ze kterých se stavěly betlémy a které pocházely z Krušných hor. V dlouhých řadách tu stály tucty Marií, svatých Josefů a andělů a stovky pastýřů a oveček. Vločky sněhu vířily kolem Týnského chrámu a radnice, ozdobily Pannu Marii, která tu byla postavena po vítězství na Bílé hoře a teď na to všechno zasněně a zadumaně hleděla ze svého sloupu, a ulpívaly na Venuši, jež se výsměšně usmívala naproti nad portálem jednoho paláce, kolébala mezi stehny zeměkouli, a míříc ukazováčkem na svůj klín, před vší veřejností (a k tomu ještě německy) říkala frivolní slova, napsaná na stužkovém ornamentu: „Kolem tohoto bodu se točí celý svět“.

Přece jen tu tedy bylo všelicos příjemného, ale spoň to tak vypadalo, přinejmenším na tenkém povrchu, na nějž bylo vidět, nebo ve zvláštním chlapcově světě. Ale při tom všem se národy, vyznání a stavy udržovaly v trvalé bojové pohotovosti. Němečtí studenti v barevných čapkách nepromenovali na Příkopě jen pro legraci, aby načerpali čerstvý vzduch nebo koukali po děvčatech, ale aby dávali najevo své smýšlení, a čeští studenti, kteří také nechtěli zůstat pozadu, vyjadřovali své přesvědčení slovanskými sametovými barety. Na rynku, naproti habsburské Panně Marii Vítězné, byl postaven obrovský bronzový Husův pomník na důkaz, že památka sedmadvaceti protestantských českých pánů, kteří byli po bitvě na Bílé hoře na tomto náměstí císařskými katy státi, zůstává stále živá.

Na něco takového se nezapomíná. Hus tu stál a říkal sice – jak dosvědčoval nápis na podstavci – „Milujte se, pravdy každému přejte“, ale co si myslel doopravdy, vypadalo trochu jinak: „Jen počkejte, až přijde můj čas! Já vám ukážu!“ Jeho čas nebo spíše čas těch, kdož se považovali za jeho následníky, měl teprve přijít, a opět se koulely hlavy. Na něco takového se ovšem také nezapomíná. V celém průběhu dějin nepřestal žádný pražský dům, žádná pražská ulice, žádné pražské náměstí volat: „Nezapomeň na to! Nezapomeň na ono!“, takže lidé pro samé vzpomínky a dychtění po odplatě málem zapomínali na současný život.

Pro dospělé to platilo docela jistě. Děti tomu ale spoň dočasně podléhat nemusely. Ale být dospělým znamenalo vzpomínat si, oplácet, jednou Němcům, jednou Čechům: židy utlačovali ti i oni; šlechta žila „malostransky“ v malostranském jiném světě, což znamenalo, že Malá Strana se cítila nad to všechno povznesena. Chlapec, kterému byly tyto věci ještě lhostejné, klouzal ulicemi jako úhoř; hrál si s boby na dlažbě Týnské uličky; udržoval dobré vztahy s prodavačkami okurek v Melantrichově ulici, protože se mohl občerstvovat studeným sladkokyselým okurkovým lákem ze sudů; v arkádovém dvoře, který patřil k domu „U zlatého stromu“ v Dlouhé třídě, se sprátelil s jedním českým klukem a spolu se toulávali mezi domy natlačenými za Anežským klášterem až k Vltavě, jež jim nabízela všechny druhy kratochvílí a vůbec všechno, co reka přináší; nebo si hráli na schovávanou na opuštěném schodišti Pachtovského paláce, který kdysi patřilval jedné hraběnce, známé tím, že měla ráda život a dobře se znala s Mozartem a s Goethem.

Chlapec měl toho hodně na práci nikoli přemýšlení, závazky kluka z ulice neberou nikdy konce, a když se večer konečně s vyplazeným jazykem přiřtil s křížkem po funuse ke stolu, z něhož byla večeře už sklizena, věděl, že jako předkrm dostane pár pohlavků. Vadilo mu to méně, než kdyby se s ním někdo zbytečně mazlil a přiváděl ho tím do rozpaků, neboť pro větší exkurze si vybíral dny, kdy se pralo, a jako hlavní chod se beztak nedalo očekávat nic jiného než knedlíky s koprovkou.

Jednou nebo dvakrát týdně bral otec chlapce na obchůzky po kostelích a hostincích. U Bigalského za Jindřišským kostelem se podávalo pivo v orosených žejdlících rovnou ze sklepa. U Schnellů na Malé Straně se pilo plzeňské a jedly se k němu tenké párky jako loket dlouhé, které obzvláště chutnaly kanovníkům od sv. Víta, a proto se jim říkalo „kanovnícké“. Ale chlapec si na nich mohl pochutnat jen tehdy, když si otec zašel vedle na Malé Valdštejnské náměstí k ševci Chleborádovi, který mu bral míru na boty nebo mu je zkoušel nebo je už měl ušité. Chleborádovy boty sice vždycky tlačily, ale zato velice dlouho vydržely. Otec se u Schnellů ještě posilnil, než k ševci zašel, ale potom si musel odpočinout ve stínu Mikulášského kostela u Glaubiců, kde s oblibou popíjel už i král Václav IV. Cesta domů byla potom dost dlouhá, aby se poznalo, zda je třeba zastavit se ještě u „Ježíška“ nebo u „Pinkasů“ blízko kostela Panny Marie Sněžné. V Praze obvykle nebylo daleko od hospody ke kostelu. Když se oteplilo, dával otec přednost stinné pivovarské zahradě kláštera sv. Tomáše nebo „U Primasů“, kde se skvěl nápis:

*Od června až do srpna neuděláš chybu,
když zanecháš ženských a dáš přednost pivu,*

nebo šel k „Flekům“, případně i do „Černého pivovaru“; byly tu ještě jiné zahradní restaurace; a chlapec je znal všechny, takřka osobně znal i prodavačky ředkviček nebo ženské, které prodávaly mandle nebo nabízely ze závesných košíků zavináče, pepřenky a kyselé cibulky, znal i muže, kteří nosili na hlavě ták s kandovaným ovocem navlečeným na špejlích, lotynkáře, muže s barometrem lásky, také se tu vyskytoval Ferda Vyskoč se strojkem na elektrizování, prodavači balonků, penzionovaný diurnista, který předváděl vstávacího panáčka a mechanické mrože, zkrátka chlapec dobře znal celý ten zábavný kočovný jarmark, který se neustále přesunoval z jedné zahradní restaurace do druhé a pořád dokola.

A také se zdálo, že všude vládne pohoda, dokud jakási rozjařená skupina u jednoho stolu nezačala zpívat, ovšem nikoli proto, aby zpívala, ale aby cosi demonstrovala.

*Žije, žije duch slovanský,
bude žít na věky.
Rus je s námi! Kdo si na nás troufne,
toho Francouz zmydlí.*

To ovšem bylo císařsky a královsky zakázáno. Ale nějakí Němci u sousedního stolu prý začali zpívat „Stráž na Rýně“, která byla také zakázána. Rusko bylo daleko, Francie byla daleko, Rýn byl daleko. A Němci ve skutečnosti zpívali „Lorelei“, ale Češi tvrdili, že to byla „Stráž na Rýně“, a kromě toho

jeden z nich jasně a zřetelně řekl Aussig, nikoli Ústí, jak to požadoval duch slovanský. Mír byl ten tam, a opět vzplanula prastará zášť, která tu trvala od Přemyslovců, Lucemburků a Kutnohorského dekretu, hulákající, neurvalá a vrhající púllitry.

Jak plynul čas, spojovaly se s národními vášněmi nejroztodivnější osobní osudy. A o jednom z nejpozoruhodnějších mi otec vyprávěl, když jsme zase jednou zašli nahoře ve Svatovítském chrámu do kaple svatého Václava, prvního vévody a patrona Čechů, který byl, právě když šel do kostela, probodnut svým krutým a vůči Němcům nepřátelským bratrem Boleslavem. Od té doby už uplynulo skoro celé tisíciletí, ale téměř právě tak dlouho už Češi zpívají svou dojmavou píseň:

*Svatý Václave, vévodo české země,
nedej zahynouti nám ni budoucím.*

U vchodu do kaple je ještě možno vidět kruh od dveří, jehož se klesající kníže pokoušel zachytit, a všechny stěny tohoto světcova mauzolea jsou vloženy karneoly a acháty, ametysty a chryzoprasy, které se tak často nacházejí v českých kouzelných horách. Mne tam ale nejsilněji nepřitahovala středověká nádhera kaple, ani osud knížecího mučedníka, nýbrž železné dveře v jednom rohu, opatřené sedmi zámky, jejichž klíče byly svěřeny do rukou sedmi nejvyšších hodnostářů království, církve a hlavního města. Otec je uměl vypočítat i s jejich hodností a jménem, místodržitele, kardinála, nejvyššího zemského maršálka, nejvyššího purkrabího, prezidenta zemského soudu, velitele sboru a primátora neboli purkmistra. Tyto dveře se daly

otevřít, jenom když bylo všech sedm klíčů pohromadě. Vedly do české korunovační komory, kde byla teď už téměř šest století uložena koruna, žezlo a říšské jablko Otce vlasti, Karla IV., ornáty, insignie a největší drahocennosti.

To všechno už bylo popsáno mnohokrát. Ale nikdo nevěděl a nikdy nikdo nenapsal o tom, co já tady a teď zveřejňuji: je to příběh vrchního aktuára zemské kanceláře Virgila Suchého, kterému se podařilo učinit možným zdánlivě nemožné, totiž zmocnit se oněch sedmi klíčů a dostat se v noci do korunovační komory. Tuto opovážlivost zaplatil životem. Ale nebylo to tak, že by snad chtěl korunovační klenoty uloupit. Virgil Suchý byl nadšený český patriot, který jako unum necessarium nepřestával vášnivě požadovat, aby se František Josef dal korunovat za českého krále. Upřímně věřil v legendární, ba mytickou moc oněch klenotů, v nichž byla vyjádřena velikost českých zemí, a po celý svůj staromládenecký život netoužil, ba přímo vášnivě nedychtil po ničem jiném, než tyto magické symboly spatřit a dotknout se jich.

Otec se s ním znal, protože mu už za studentských let dával hodiny němčiny, které Virgil Suchý potřeboval, aby se mohl ucházet o místo ve veřejné správě; proto o vrchním aktuárovi zemské kanceláře Suchém i o jeho jedinečném husarském kousku leccos věděl, a měl i dost informací o tom, jak všechno dopadlo. Úřady samozřejmě o celé aféře pomlčely, neboť byla pro ně vskutku nanejdůležitější. Že se obyčejnému úředníkovi podařilo od sedmi nejvyšších hodnostářů sedm klíčů vylákat, to byla skutečně přímo sedminásobná nezodpovědnost a zároveň příklad onoho grandiózního, občas

roztomilého, občas tvůrčího šlendriánu, který sice, jak se žertem tvrdilo, dvojitou monarchii stmeloval, ale nakonec se jí stal osudným.

Jak to tedy vrchní aktuár zemské kanceláře zařídil, aby se dostal k oněm sedmi klíčům, to asi patří do kapitoly magické fyziky, jejíž učení o neochabující koncentraci největších sil na nejmenší bod slibuje konečné vítězství nad nejobtížnějšími překážkami. Kdyby starý mládenec Virgil Suchý nesoustředil všechno úsilí na sedm klíčů, ale chtěl třeba s touž posedlou tvrdošijností objevit bacil rakoviny nebo vyřešit kružítkem a pravítkem kvadraturu kruhu, zcela jistě by mu neunikla – jak alespoň tvrdil můj otec – Nobelova cena. On si ale jako svůj životní úkol vytkl, že musí získat sedm klíčů. Obratně předstíral všechno možné, podával nenapadnutelné zprávy o nutných stavebně technických opravách, vznášel požadavky, že je třeba klenoty občas vyčistit, že musí být umístěny bezpečněji a důstojněji, že je nutná kontrola teploty a udržování vlhkosti, poukazoval na nedostatečné vitríny, na vědeckou nezbytnost historicky významných měření, na nutnost přesné inventury jakož i stanovení ryzosti zlata. Všim, co si exaktní realistická fantazie dokáže vymyslet jakožto pádné a naprosto legálně působící důvody pro něco, co není nutné a je nedovolené, přesvědčil nakonec Suchý nadřícený i nejnadřícenější místa, ba i vídeňskou kabinetní kancelář, že je naprosto nutné korunovační komoru zkontrolovat, a podařilo se mu sladit jednotlivé akce tak chytře, že se den předtím, kdy měla být otevřena, oněch sedm klíčů konečně sešlo v pancéřové pokladně nejvyššího zemského maršálka. Předpokládalo se sice, že se k tak důležité-

mu úřednímu aktu přece jen dostaví sedm hodnotářů osobně, ale prezident zemského soudu ležel s bolením v krku v posteli, velitel sboru se musel vydat na inspekční cestu, nejvyšší purkrabí musel odjet na svatbu nejstaršího syna do Štýrska, a vůbec se mezi sebou všemožně dohadovali a brali celou záležitost na rakousky lehkou váhu, až se nakonec všechny klíče shromáždily u nejvyššího zemského maršálka, s čímž důvtipný Suchý zřejmě počítal. Ostatně zamýšlená odborná zkoumání i přijatá opatření měla trvat více dní, a úřední špičky stejně nemohly vstup do korunovační komory nepřetržitě střežit po celou tu dobu. To měly obstarat, až bude třeba, civilní dohlížecí orgány stanovené místodržitelem a vojenské strážce, které měl postavit velitel sboru. Ale jeden se spoléhal na druhého, dozorčí služba dosud nebyla stanovena, takové záležitosti se přece musely vyřizovat úřední cestou, jejíž bariéry a překážky vrchní aktuár zemské kanceláře dobře znal a uměl se obratně postarat o to, aby jich přibýlo.

Pancéřová pokladna s klíči však stála v předpokoji nejvyššího zemského maršálka. A v této místnosti také pracoval Suchý, který byl jediný, kdo kromě svého šéfa znal tehdy ještě dosti primitivní kombinaci zámku. Onoho osudného dne, jenž mu tímto způsobem předal do bezbožných rukou všechnu moc nad klíči ke korunovačním klenotům, odešel Suchý po úředních hodinách do chrámu, účastnil se litanií a požehnání a dal se potom v obrovské gotické síni, plné nepřehledných koutů, oltářů, náhrobků, kostelních lavic a pomníků, nepozorovaně zamknout. Až do tohoto okamžiku se dá vše, co Suchý dělal, rekonstruovat poměrně přesně. Avšak

to, co následovalo, se už nikdy docela neobjasnilo, úřady se to pokoušely ututlat a dementovat, tvrdily, že jde o pouhý výmysl, ale v zemi s tolika protiklady a s tak silnou opozicí lze utajit a držet pod pokličkou leda to, co je obecně známo; co je skutečně tajné, obvykle praskne.

Když se příštího jitra měli vysocí pánové sejít ve Svatováclavské kapli, objevili se zprvu jenom tři. Další tři hodnostáři se omluvili a nejvyšší zemský maršálek se dostavil s velkým zpožděním a nanejvýš rozrušeně oznámil, že jeho pancéřová pokladna byla otevřena, sedm klíčů zmizelo a vrchní aktuár zemské kanceláře Virgil Suchý není k nalezení.

„Není těžké si představit,“ vyprávěl můj otec, „jak vyjeveně asi zírali kardinál s místodržitelem, když to slyšeli, a jak škodolibě se tvářil primátor, který nejvyššího zemského maršálka nemohl vystát. Z těch tří se dosud nikdo pořádně nepodíval na staré železné dveře do korunovační komory, protože vypadaly zamčené jako vždy a protože místodržitel celou tu dobu, co čekali na nejvyššího zemského maršálka, nadával na velitele sboru, který opomněl postavit stráž. O své vlastní povinnosti zajistit civilní dohlížecí orgány ovšem moudře pomlčel. Když se teď od nejvyššího zemského maršálka dověděli, jak strašná věc se stala, vrhli se všichni do rohu k železným dveřím a museli zjistit, že vůbec nejsou zamčené, jak doufali, ale pouze přivřeny.“

Zděšení se teď zmocnilo i purkmistra. Čtyři pánové se vydali husím pochodem po prastarých tmavých točitých schodech nahoru ke klenotnici, na čele jim stál studený pot, údy se jim chvěly a puls vynechával. Představa, že korunovační klenoty by-

ly nepochybně uloupeny, v nich vzbuzovala nejen hluboký a vlastenecký odpor, ale také nemalé osobní obavy. Kardinál a primátor čili purkmistr na tom byli ještě nejlépe. Ty nemohl nikdo sesadit. Ale místodržitel a nejvyšší maršálek se museli obávat nejstrašnějšího císařského hromobití, mohli očekávat, že se skandál rozroste do světových rozměrů a jejich jména budou všem pro smích, ba že by je mohlo stát hodně námahy, aby se očistili, kdyby zlé jazyky začaly vydávat jejich zanedbání, beztak sotva omluvitelné, za zrádcovskou spoluúčast na politickém zločinu. Jedno poschodí točitého schodiště jim připadalo nekonečně dlouhé, a protože tlustý a supící nejvyšší zemský maršálek, kterého to postihlo nejhůř a který byl starostí celý shrbený, šel nebo spíše lezl jako první, vlekli se po úzkých a příkrých schodech pomaleji a ztrápeněji, než by si to byl přál štíhlý a elegantní kardinál; ten by jako bývalý jezdecký důstojník dorazil k cíli několika skoky. Také místodržitel, který byl vysoký a lid ho proto nazýval „dlouhej Franc“, měl co dělat, aby potlačil netrpělivost, zatímco purkmistra zřejmě utěšovalo, že jde poslední, protože trpěl závratí.

Ale k podivuhodnému obrazu, jenž čtyři hodnostáře v korunovační komoře očekával, dorazili ještě zavčas. Na jediném kusu nábytku, který stál v místnosti, staré vysoké stoličce s vybledlým, vínově červeným sametovým polštářováním, dřepěla zhroucená postava vrchního aktuára zemské kanceláře Virgila Suchého, zahalená do korunovačního pláště českých králů, na hlavě měla korunu Karla IV., v křečovitě sevřené pravici třímala žezlo; říšské jablko zřejmě vypadlo z druhé ruky a zakutálelo se do rohu komory. Bylo nepochybné, že Suchý je

mrtev, vyhaslé oči se strnule upíraly na říšské jablko, kterému zřejmě platil jeho poslední pohled, jazyk byl výsměšně vyplazený na hodnostáře a poslední příšerný smích ztuhl v pokřivený škleb. Nebylo divu, neboť Suchý se octl ve zcela výjimečné situaci, natolik tragické, aby mu přivodila náhlou smrt, a natolik komické, aby při své poslední myšlence, že on, vrchní aktuár zemské kanceláře Virgil Suchý, je poslední korunovaný Čech, musel vypuknout ve fanatický smích, který mu naposled znetvořil tvář. Zdálo se, že tento smích stále ještě v místnosti doznívá, dokonce že snad právě tento groteskní smích roztříštil skleněné vitríny už v okamžiku, kdy Suchý do klenotnice vstoupil, a potom už jen nesmírně zesílil, když se vrchní aktuár oblékal. Avšak teď mu zpod královského korunovačního pláště visely krátké nohy v šedočerně proužkovaných kalhotách a ve žlutých šněrovacích botách nehybně k zemi. „Je mrtvý,“ řekl nejvyšší zemský maršálek. „Zdá se, že tu nic nechybí,“ hlásil místodržitel. „Vitríny se dají opravit,“ konstatoval purkmistr. „Nejlépe uděláme, když o tom nebudeme mluvit,“ radil kardinál.“

„A odkud víš, co ti pánové říkali?“ zeptal jsem se otce.

„Už jsi zase trochu moc zvědavý. Takové věci přece člověk ví. Co by taky měli říkat jiného? Ať tak či tak, tahle neuvěřitelná historka zůstala široké veřejnosti utajena, a když se někdo odvážil udělat na ni narážku, přinejmenším riskoval místo. Protože celá ta událost se nedala dokázat. Co se vůbec dá dokázat? A kdo to má dokázat? Je snadné říci, že Suchý byl odjakživa blázen. Ale kolik lidí, kteří vykonali nejdobrodružnější i nejzbytečnější věci,

považoval svět za úplně normální a bezvýhradně je obdivoval? Je ovšem docela možné, že Virgila Suchého vůbec nepodněcovaly a netrápily jen národní emoce, ale že ho ještě navíc vzrušovalo mystické číslo sedm, a kdyby se jednalo jen o jeden jediný zámek, bylo by ho to zajímalo méně. Také to mohla být jen podivuhodná náhoda, že ho mrtvice, která se připravovala už dávno, ranila právě v okamžiku, kdy se vystrojil královskými klenoty. Ale možná, a to bych já považoval za nejpravděpodobnější, že klenoty mají v sobě tajemnou moc, která propůjčuje sílu tomu, kdo je nosí právem, a toho, kdo je zneužívá, zničí. Protože tohle se tvrdilo vždycky a dokonce se to uvádělo jako jeden z důvodů, proč Habsburkové, když se stali českými králi, nikdy neměli štěstí nebo proč se pokud možno vůbec korunovat nedali.“

Historka o Virgilu Suchém a českých korunovačních klenotech byla jen jedním z mnoha temných a důvěrně tradovaných příběhů, které se pojily téměř ke každému místu v Praze a jejichž proplétající se typické vzory horlivě sprádaly všechny národy, náboženství i stavy. A tak tu přece jen existovala jakási pospolitost, a z té se potom také odvíjelo mnohoznačné pletivo umění, jež mělo vlastní nerosrovnatelné a nezapomenutelné charakteristické znaky. Jedním z těchto znaků je tolik haněná pražská němčina, hornoněmčina císařské kanceláře Karla IV., kterou jeho slavný kancléř Jan ze Středy pozvedl na spisovnou řeč, bez dialektu, řeč jasně vybroušenou a nezaměnitelnou jako diamant, němčina, jež ve svých posledních básnických pomnících překonává dobové pochybnosti jakožto jazyk „Sonetů Orfeovi“, „Procesu“ a „Zámku“, „Přítele světa“

a „Navzájem“, jazyk, jímž je napsán „Tycho de Brahe“ i „Reubeni“. Jinak jsou dnes už německé znaky Prahy zpřetrhány, ani Češi, ani Němci, dokonce ani Němci z Čech je nikdy nedoceňovali, téměř je nevnímali, a všichni dohromady je zničili. A tak jsou Češi v Praze, jak si to přáli, konečně sami.

Chlapci a později muži bylo určeno nebo byl k tomu odsouzen, aby se na reliéf staré Prahy mohl už jen ohlížet z jiných měst. Když šel před lety poprvé po Broadwayi, v celém těle ještě cítil kolébání za oceánské lodi a za zády se mu už varovně tyčily mrakodrapy, zaslechl, že si dvě staré ženy spolu povídají česky. Dychtivě, jako cizinec, kterého dojde dávno zmizelý zvuk, je oslovil. Už dva lidské věky žily v tomto obrovském, rušném New Yorku, dokonce i jejich synové už byli staří Američané. „A vy,“ ptaly se mě, „odkudpak jste vy?“ – „Já jsem Němec z Prahy.“ – „Ach, z Prahy,“ žasly, „to jste ale z velkého města.“

Velikost je to, co prošlo nepředstavitelně dlouhými časy, bouřemi i slastmi bytí a tvoření a předávalo se v bojích a křečích dalšímu pokolení. Velikost je plodem touhy, kdysi to byly Athény, kdysi to byl Řím, kdysi to byla Praha, jež je dnes v troskách, přestože její domy i velkolepé stavby zůstaly ušetřeny. Veliké je to, co zůstane zachováno v hloubi srdce.